

Jaarverslag 2023

(vastgesteld op 07-03-2024)

Rekenkamer

Rekenkamer Zoetermeer – Jaarverslag 2023

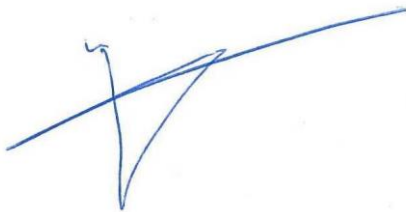
Voorwoord

Met genoegen biedt de Rekenkamer Zoetermeer de raad hierbij het jaarverslag over 2023 aan. Zij voldoet hiermee aan artikel 185 lid 4 van de Gemeentewet.

Het verslag besteedt eerst aandacht aan de samenstelling en werkwijze van de Rekenkamer en geeft vervolgens in een terugblik op 2023 kort de resultaten van het onderzoeksprogramma 2023 en het financiële beloop van het verslagjaar weer. Tevens wordt gereflecteerd op de doorwerking van eerdere onderzoeken van de Rekenkamer. In de bijlage zijn de conclusies en aanbevelingen weergegeven van de drie onderzoeken die de Rekenkamer in 2023 aan raad en college heeft aangeboden.

De Rekenkamer is ingesteld voor en door de raad, maar kan, in haar onafhankelijke rol, de raad zelf ook kritisch bekijken en zo een spiegel voorhouden. De gemeenteraad stelt de kaders vast en controleert het college. De Rekenkamer ondersteunt de gemeenteraad door hem te helpen met zijn kaderstellende rol en te onderzoeken hoe het college uitvoert wat de gemeenteraad heeft besloten. Niet alleen is het van belang dat het college doet wat de raad heeft besloten, maar ook dat het college daar niet meer geld aan uitgeeft dan nodig is. De Rekenkamer wil dan ook met haar rapporten en de daarin opgenomen aanbevelingen een positieve bijdrage leveren aan de kwaliteit van het bestuur van Zoetermeer en de raad helpen goed grip te houden op het beleid van de gemeente.

De voorzitter van de Rekenkamer Zoetermeer,

Marko Bos
maart 2024

1. Samenstelling en werkwijze Rekenkamer

De Rekenkamer werd in het verslagjaar gevormd door Marko Bos (voorzitter), Boris Gooskens, en Linda van Enkhuijzen. De Rekenkamer wordt ondersteund door een (ambtelijk) secretaris, Anna de Vries-Asselbergs. Zij is gepositioneerd op de griffie.

In 2023 vergaderde de Rekenkamer 15 keer, meestal fysiek op het Stadhuis maar in voorkomende gevallen ook digitaal. In 2023 is er twee keer overleg gevoerd met de auditcommissie –die fungeert als klankbordgroep voor de Rekenkamer– over de nieuwe verordening en over het lopende en voorgenomen onderzoeksprogramma. Verder heeft de Rekenkamer één keer met de gemeentesecretaris en de concerncontroller overlegd en één keer met alleen de concerncontroller. Ook heeft de Rekenkamer gesproken met de bestuurlijke driehoek van burgemeester, gemeentesecretaris en griffier.

De Rekenkamer hecht aan een goed contact met de raad. De auditcommissie vormt daarbij een belangrijke schakel. Ook presenteren wij graag afgeronde onderzoeken in een commissievergadering. Daarnaast hebben wij op 3 juli en op 30 oktober een inloop georganiseerd, voorafgaand aan de raadsvergadering. Tijdens de inloop konden raads- en commissieleden met de Rekenkamer van gedachten wisselen over lopende en nieuwe onderzoeken.

2. Terugblik op 2023

Naar aanleiding van de Wet versterking decentrale rekenkamers, is in 2023 de rekenkamercommissie omgevormd tot een Rekenkamer. Dat betekende een nieuwe [verordening](#), waarmee op 26 juni 2023 de Rekenkamer werd ingesteld. Vervolgens zijn de zittende leden op 3 juli 2023 voor zes jaar benoemd als lid van de Rekenkamer. Overigens zullen in elk geval twee van hen die termijn niet uitdienen, aangezien zij al enige jaren lid waren van de rekenkamercommissie en een termijn van nog eens zes jaar te lang vinden.

De Rekenkamer streeft naar het uitvoeren van ongeveer drie (grotere en kleinere) onderzoeken per jaar. Grotere onderzoeken worden uitbesteed; kleinere kan de Rekenkamer in bepaalde gevallen zelf uitvoeren. Voor de aanbesteding van haar onderzoeken vraagt de Rekenkamer over het algemeen bij drie bureaus een offerte aan (de Rekenkamer wijkt met toestemming af van het in Zoetermeer geldende aanbestedingsbeleid). De conclusies en aanbevelingen formuleert de Rekenkamer zelf, in een bestuurlijke nota.

In de regel worden alle onderzoeksrapporten in de raadscommissie met de Rekenkamer besproken en daarna met een ontwerp-raadsbesluit aan de gemeenteraad voorgelegd. Sinds eind 2022 probeert de Rekenkamer, waar dat van meerwaarde is, te variëren in deze gang van zaken. Bijvoorbeeld, wanneer de aanbevelingen alleen gericht zijn aan het college, kan de Rekenkamer het raadsbesluit achterwege laten en zich beperken tot een bespreking in de raadscommissie. Andersom kan, als dat nuttig wordt geacht, ook een extra element worden toegevoegd in de vorm van een technisch-inhoudelijke themabijeenkomst. Elk onderzoek wordt daarom voorzien van een behandelvoorstel aan het Presidium, waarbij de Rekenkamer telkens afweegt wat zij als een passende behandelroute ziet. In 2023 hebben meerdere variaties de revue gepasseerd, zoals u verderop bij de desbetreffende onderzoeken kunt lezen.

Aan het eind van elk kalenderjaar stelt de Rekenkamer een onderzoeksprogramma vast voor het daaropvolgende jaar. Het onderzoeksprogramma voor 2023, dat op 15 december 2022 aan de raad is aangeboden, bevatte de volgende nieuwe onderwerpen:

1. Huisvesting
2. Corona, gemeentelijke regelingen
3. Laaggeletterdheid
4. Doe Mee

Gedurende 2023 heeft de Rekenkamer ervoor gekozen om 'Huisvesting', dat werd omgevormd naar 'Woonbeleid', prioriteit te geven ten opzichte van 'Corona, gemeentelijke regelingen'. Dit onderzoek is uiteindelijk in zijn geheel geschrapt, aangezien de meerwaarde bij nader inzien minder groot bleek.

Vanuit het onderzoeksprogramma 2022 was sprake van enige overloop van (de afronding en/of de raadsbehandeling van) onderzoeksrapporten naar 2023. Hieronder volgt een overzicht van onderzoeken die in 2023 zijn afgerond ofwel opgestart. In de bijlage vindt u de conclusies en aanbevelingen van de onderzoeken die in 2023 zijn afgerond.

3. Onderzoeken

Van een tweetal onderzoeken die de Rekenkamer al in 2022 had afgerond, vond de bestuurlijke behandeling in 2023 plaats. Drie onderzoeken zijn in de loop van 2023 afgerond en nog eens drie onderzoeken zijn in 2023 opgestart. Tot slot kijkt de Rekenkamer terug op de doorwerking van onderzoeken die in voorgaande jaren zijn uitgevoerd.

3.1 Bestuurlijke behandeling in 2023

Smart City

De Rekenkamer heeft een [onderzoek](#) uit laten voeren naar de wijze waarop de gemeente Zoetermeer slim gebruik maakt van data t.b.v. de dienstverlening, naar wat daarin goed gaat en waar de kansen liggen. De aanbevelingen zijn alleen aan het college gericht. Daarom heeft de Rekenkamer aan het Presidium voorgesteld geen raadsvoorstel op te stellen. Wel is het onderzoek geagendeerd in de commissie Stad van 6 maart. De Rekenkamer heeft het rapport daarin kort toegelicht, waarna de commissie technische vragen kon stellen aan zowel de Rekenkamer als aan de onderzoeker.

MRDH (Economisch Vestigingsklimaat)

De Rekenkamer Rotterdam heeft onderzoek gedaan naar het economisch programma (economisch vestigingsklimaat of EV) van de MRDH (Metropoolregio Rotterdam Den Haag). Op basis van de bevindingen en conclusies heeft de Rekenkamer in een [rekenkamerbrief](#) een aantal praktische aanbevelingen gedaan aan de gemeenteraad om de betrokkenheid van de raad bij de MRDH te optimaliseren. Op 13 maart is het rapport in de commissie Plenair behandeld, op 20 maart heeft de raad vervolgens besloten de aanbevelingen over te nemen.

3.2 Afgerond in 2023

Ondermijning

Verschillende incidenten in Zoetermeer de afgelopen jaren hebben het thema ondermijning op de kaart gezet. Sinds 2018 is ondermijning één van de speerpunten in het gemeentelijk veiligheidsbeleid (vóór die tijd werd gesproken van de bestrijding van 'georganiseerde misdaad'). Omdat de aanpak van ondermijning zich naar haar aard veelal onder de radar bevindt, heeft de Rekenkamer een [onderzoek](#) uitgevoerd naar dit onderwerp. Het onderzoeksrapport geeft een beschrijving van ondermijnende praktijken in Zoetermeer en van de (knelpunten in de) aanpak daarvan. Naar aanleiding van het onderzoek concludeerde de Rekenkamer dat bepaalde kenmerken van de stad (zoals bereikbaarheid en sociaal-economische kwetsbaarheid) Zoetermeer kwetsbaar maken voor ondermijning. Daarnaast is

de aanpak van ondermijning gefragmenteerd en nog niet volwassen te noemen. Er is achterstand in het Bibob-beleid en Zoetermeer heeft minder fte beschikbaar dan vergelijkbare gemeenten.

Gedurende de looptijd van het onderzoek werden de coalitieonderhandelingen gevoerd. In het daaruit volgende coalitieakkoord 2022 – 2026 is een jaarlijks budget van € 650.000 opgenomen voor de ondermijningsaanpak (waarvan tweederde bestemd is om tijdelijke capaciteit structureel te maken). Tot die tijd was er alleen tijdelijke financiering beschikbaar.

Om te bevorderen dat tijdens de commissiebehandeling een voornamelijk politiek debat kon worden gevoerd, heeft de Rekenkamer ervoor gekozen om een technische bijeenkomst te organiseren op basis van inloop. Verschillende raads- en commissieleden hebben van deze mogelijkheid gebruik gemaakt en hun vragen kunnen stellen aan zowel de onderzoeker als de Rekenkamer. Zoals aan het Presidium voorgesteld, is het rekenkameronderzoek geagendeerd in dezelfde commissie Samenleving als de nieuwe Kadernota veiligheidsbeleid 2023-2026. Op 11 april heeft de raad besloten de aanbevelingen over te nemen.

Veilig Thuis

De Rekenkamer heeft [onderzoek](#) gedaan naar Veilig Thuis Haaglanden (VTH). Aanleiding hiervoor vormden vragen vanuit de gemeenteraad. De raad is in de praktijk vaak het eerste aanspreekpunt wanneer er onverhoopt een incident (zoals huiselijk geweld) plaatsvindt. Raadsleden vroegen zich af hoe de raad op zo'n moment goed in positie kan worden gebracht. VTH valt onder de gemeenschappelijke regeling GGD. De gemeente Den Haag is in deze regeling tegelijkertijd opdrachtgever en opdrachtnemer. Raadsleden vroegen zich daarom af of deze constructie behulpzaam of juist belemmerend is ten aanzien van VTH.

Met dit onderzoek wilde de Rekenkamer voor de raad inzichtelijk maken hoe de governance van Veilig Thuis is geregeld en welke sturingsmogelijkheden de raad heeft. De Rekenkamer concludeerde onder andere dat de combinatie opdrachtgeverschap – opdrachtnemerschap van de gemeente Den Haag problematisch is en dat de zienswijzen van de gemeenteraad serieus worden genomen door VTH, maar dat de sturingsmogelijkheden overigens beperkt zijn.

Op 12 juni is het onderzoek besproken in de commissie Samenleving, de raad heeft op 26 juni besloten de aanbevelingen over te nemen.

Evaluatie referendum afvalbeleid

Op verzoek van de leden van het seniorenconvent heeft de Rekenkamer een [evaluatie](#) laten uitvoeren over het referendum Afval- en grondstoffenbeleidsplan. Naar aanleiding van deze evaluatie, concludeerde de Rekenkamer onder andere dat:

- het doel van het referendum, namelijk het terugdraaien van een raadsbesluit, is bereikt. Het afvalbeleid was alleen te complex voor de eenvoudige keuze voor/tegen.
- de referendumverordening is verouderd, waardoor er ad hoc zaken geregeld moesten worden. Een probleem daarbij was dat alle betrokkenen kordaat aan de slag gingen, zonder dat rollen en taken voldoende duidelijk waren en werden uitgevoerd.

Naast de aanleiding van het onderzoek, namelijk een onderzoek op verzoek van de raad, week ook het bestuurlijk proces af van de gebruikelijke werkwijze. Zowel de ambtelijke organisatie, als ook de griffier, de burgemeester en de referendumcommissie is gevraagd om een ambtelijke reactie (feitelijk wederhoor). Vervolgens is niet alleen het college om een bestuurlijke reactie gevraagd, maar ook de burgemeester en het seniorenconvent.

Voor de bestuurlijke behandeling is gekozen om te beginnen met een themabijeenkomst. Daarin werd een toelichting gegeven op het onderzoek en de methode, en op de conclusies en aanbevelingen. De raads- en commissieleden kregen de gelegenheid tot het stellen van

technische vragen, met als doel dat de behandeling in de commissie (voornamelijk) politiek van aard zou kunnen zijn. Vervolgens is er een raadsvoorstel gemaakt, dat is geagendeerd in de commissie Plenaire. De raad heeft uiteindelijk op 27 november de meeste aanbevelingen overgenomen, m.u.v. het instellen van een vaste referendumcommissie. Ook zal het referendum niet worden ondergebracht in het participatiebeleid.

3.3 Opgestart

DoeMee-onderzoek Klachtbehandeling

Op 22 mei heeft de Rekenkamer de raad geïnformeerd over de start van het DoeMee-onderzoek dat door de Nederlandse Vereniging van Rekenkamers en Rekenkamercommissies (NVRK) is georganiseerd. De vraag die centraal staat in het onderzoek is: *"Op welke wijze geven decentrale overheden beleidsmatig en organisatorisch vorm aan de behandeling van klachten, tot welke resultaten leidt dit beleid en op welke wijze wordt hierover gerapporteerd aan de raad, provinciale staten of algemeen bestuur?"*

Het onderzoek wordt uitgevoerd door TwynstraGudde, dat twee rapporten opstelt. Het eerste rapport betreft een benchmarkrapportage (een 'factsheet') waarin de verzamelde gegevens van Zoetermeer worden vergeleken met die van vergelijkbare gemeenten. Het tweede rapport betreft een zelfstandig leesbaar rapport over de stand van zaken van de klachtenafhandeling door gemeenten. TwynstraGudde heeft de Rekenkamer medio december 2023 beide rapporten verstrekt. Er wordt nu gewerkt aan een rekenkamerbrief, die in april 2024 aan de raad zal worden gestuurd.

Woonbeleid

Op 4 juli is de raad geïnformeerd over de start van het onderzoek naar het Woonbeleid. De centrale vraagstelling van dit onderzoek is: *"In hoeverre is het woonbeleid van de gemeente Zoetermeer doeltreffend en doelmatig? Welke sturingsmogelijkheden heeft de gemeenteraad voor dit beleid en zijn deze al dan niet met succes ingezet?"*

Het onderzoek wordt uitgevoerd door Atrivé en bevindt zich in de afrondende fase. Het concept-rapport zal naar verwachting in het tweede kwartaal van 2024 aan de raad kunnen worden gezonden.

Laaggeletterdheid

Met dit onderzoek, dat op 28 augustus aan de raad is aangekondigd, wil de Rekenkamer bewustwording creëren over de mate waarin de gemeentelijke digitale dienstverlening toegankelijk is en, waar nodig en mogelijk, concrete suggesties aanreiken ter verbetering. Idealiter is de digitale dienstverlening van de gemeente Zoetermeer wat de Rekenkamer betreft zodanig toegankelijk dat laaggeletterden en mensen met verminderde digitale vaardigheden zelfstandig een antwoord kunnen vinden op de meest gestelde vragen/zoekopdrachten.

Dit onderzoek, dat door de Rekenkamer zelf wordt uitgevoerd, is naar verwachting aan het begin van het tweede kwartaal van 2024 gereed.

3.4 Terugblik op eerdere onderzoeken

Ondermijning

Conform de aanbeveling van de Rekenkamer, heeft het college een uitvoeringsnotitie voor een integrale aanpak van ondermijning opgesteld. De gemeenteraad heeft op 29 januari 2024 ingestemd met deze notitie. Er wordt onder andere gewerkt aan het actualiseren van het Bibob-beleid.

Jeugdzorg H10

In oktober ontving de raad het [memo](#) Bestuurlijke monitor Jeugdhulp september 2023. In deze monitor staan (voorlopige) gegevens waarmee de raad de ontwikkelingen in de specialistische jeugdhulp kan volgen. In haar [onderzoek](#) naar Jeugdzorg in H10-verband, concludeerde de Rekenkamer onder andere dat de raad, op basis van de door het college verstrekte rapportages, beperkt zicht heeft op zowel de kostenontwikkeling als de ontwikkeling van het aantal jeugdigen in de jeugdzorg sinds 2015. In de bestuurlijke monitor staan de gegevens overzichtelijk op een rijtje. Ook de aanbeveling om over de 'top 10' van zorgproducten te informeren, is in deze monitor verwerkt.

Monitoring aanbevelingen

Bij de behandeling van de Wet versterking decentrale rekenkamers, is bij amendement artikel 185a toegevoegd aan de Gemeentewet, dat luidt: "Het college zendt de raad jaarlijks een overzicht van de aan het college gedane voorstellen van de rekenkamer, vergezeld van zijn standpunt daaromtrent en van de wijze waarop aan de voorstellen vervolg is gegeven."

Jaarlijks zal dan ook vanuit het college een memo aan de raad gestuurd worden, met genoemd overzicht als bijlage. Voor een compleet overzicht van de opvolging van de aanbevelingen, zal vanuit de griffie gelijktijdig een memo worden verstuurd met daarin een overzicht van de aanbevelingen aan de raad en stand van zaken daarin.

4. Financiën

Artikel 6 van de verordening regelt dat de Rekenkamer bevoegd is "binnen een aan haar bij de begroting beschikbaar gesteld budget uitgaven te doen ten behoeve van de uitvoering van haar taken.". De Rekenkamer verantwoordt de uitgaven uitsluitend aan de raad.

De vergoedingen aan de leden (presentiegeld, reiskosten), externe deskundigen die de Rekenkamer heeft ingeschakeld, vergoeding voor eigen werkzaamheden van leden en overige uitgaven die de Rekenkamer nodig acht voor de uitoefening van haar taak, komen ten laste van dit budget. Het budget voor 2023 bedroeg € 74.408,-.

In de tabel hieronder ziet u waaraan het budget van de Rekenkamer in 2023 besteed is. Ter vergelijking zijn ook de uitgaven voor 2022 en 2021 vermeld. Duidelijk is dat er in 2023 sprake was van een forse onderbesteding. Dit valt te verklaren door het feit dat er maar één groot onderzoek is gestart in 2023. Voor de afgeronde onderzoeken moest alleen nog een laatste termijn of een meerwerkfactuur worden voldaan. Voor het DoeMee-onderzoek was een bijdrage van € 500 verschuldigd. Aan het onderzoek naar Laaggeletterdheid zijn geen uitgaven verbonden, aangezien de Rekenkamer dit onderzoek zelf uitvoert.

Post Rekenkamer	Uitgaven 2023	Uitgaven 2022	Uitgaven 2021
Uitbesteed onderzoek	31.173,00	48.400,31	69.006,31
Presentiegelden en reiskosten	21.245,00	20.548,10	20.041,16
Lidmaatschap NVRR	1.015,00	975,00	955,00
Diverse kosten (o.a. representatie)	200,00	218,93	106,43
TOTAAL	53.633,00	70.142,34	90.108,90

Bijlage – conclusies en aanbevelingen van de onderzoeken die in 2023 aan raad en college zijn aangeboden

Ondermijning

Conclusies

1. Situationele en sociaal-economische factoren maken Zoetermeer kwetsbaar voor ondermijning. Situationele factoren zijn bijvoorbeeld het kenmerk van Zoetermeer als groeigemeente en de goede bereikbaarheid van de stad. Een sociaal-economische kwetsbaarheid is bijvoorbeeld de ongunstige trend die het rapport Louter constateerde.
2. Zoetermeer heeft ondermijning lang veronachtzaamd. Dit heeft gezorgd voor bijvoorbeeld achterstand in het Bibob-beleid. Ook bestaat er een risico op een waterbed-effect van criminaliteit op bedrijventerreinen, aangezien omliggende gemeenten hier al een intensieve aanpak op kennen.
3. Zoetermeer heeft – nog steeds – minder fte beschikbaar voor de aanpak van ondermijning dan vergelijkbare gemeenten.
4. Er is geen helder omschreven en integraal beleid tegen ondermijning. De aanpak is gefragmenteerd. Er is bijvoorbeeld geen structurele publiek-private samenwerking en niet alle relevante informatie bereikt de regisseur ondermijning.

Aanbevelingen

Aan de raad en het college

1. Werk aan een integrale aanpak van ondermijning, waarin een heldere visie wordt gekoppeld aan de inzet en betrokkenheid van de relevante ambtenaren (nadrukkelijk ook van andere afdelingen dan VVH). Blijf werk maken van preventie en pak de criminaliteit aan met handhaving door veiligheid te incorporeren in het wijkgericht werken.
2. Onderken dat ook leden van het gemeentebestuur en ambtenaren doelwit kunnen zijn van ondermijnende activiteiten. Zorg ervoor dat signalen van misplaatste beïnvloeding (of vermoedens daarvan) in vertrouwen met elkaar besproken kunnen worden.

Aan het college

1. Richt de ondermijningsaanpak niet alleen op daders, maar heb ook oog voor mensen die zowel dader als slachtoffer zijn. Zorg ervoor dat informatie over de grenzen van het sociaal domein en de OOV-organisatie heen gedeeld wordt. In dit kader verwijst de rekenkamercommissie naar de bestuurlijke nota in het onderzoek [Veiligheid en zorg](#), waarin enkele observaties (zie kader hieronder) ten aanzien van het Sociaal Domein zijn geformuleerd, onder andere op het gebied van gegevensdeling.
2. Organiseer positieve coalities en publiek-private samenwerking met bonafide (georganiseerde) ondernemers en intern met Economische Zaken en Ruimtelijke Ordening, zodat de anonimiteit en daarmee speelruimte (met name op bedrijventerreinen) voor criminelen vermindert.

Via deze [link](#) is het gehele onderzoek te vinden.

Veilig Thuis

Conclusies

1. In VT Haaglanden heeft de gemeente Den Haag een relatief machtige positie. Deze weerspiegelt tot op zekere hoogte de relatieve verhoudingen in bevolkingsaantallen. Problematisch is de combinatie van opdrachtgever en opdrachtnemer van Den Haag in VT Haaglanden.
2. Sturingsmogelijkheden van gemeenschappelijke regelingen zijn beperkt. Zienswijzen zijn voor de raad het belangrijkste instrument. Het effect ervan kan worden versterkt door een vorm van afstemming tussen gemeenteraden op basis waarvan gemeenschappelijk gedragen zienswijzen kunnen worden ingediend.
3. VT Haaglanden heeft zienswijzen van de raad van Zoetermeer de afgelopen tijd serieus genomen, maar de voornaamste zorg van Zoetermeer en andere gemeenten – de lange wachtlijsten – is niet weggenomen (dat komt mede door de krappe arbeidsmarkt).
4. De informatievoorziening aan de raad voldoet aan de wettelijke eisen, maar VT Haaglanden kan – door het goede voorbeeld van VT Rotterdam Rijnmond te volgen – transparanter berichten over zijn functioneren.

5. VT Haaglanden is een centrale schakel in de keten om problemen rond huiselijk geweld en kindermishandeling aan te pakken. Zoetermeer kan zelf voor de eigen inwoners de keten helpen versterken door het eigen lokale team zo goed mogelijk in te richten.

Aanbevelingen

Aan college respectievelijk het lid namens Zoetermeer in het AB van VT Haaglanden

1. Bevorder actief de totstandkoming van een langetermijnagenda van de VT Haaglanden. De opstelling ervan geeft de raad een belangrijk handvat om invloed uit te oefenen op de nadere invulling van het beleidskader.
2. Stel in het AB van VT Haaglanden de problematische samenloop van opdrachtgever en opdrachtnemer aan de orde en stel voor dat ambtenaren van Den Haag die tijdelijk werken voor VT Haaglanden, dat voor die periode onder het gezag van VT Haaglanden doen.

Aan de raad

1. Overweeg met andere raden de instelling van een gezamenlijk platform om zienswijzen onderling af te stemmen. Dat vergt een extra tijdsinvestering, maar kan de grip van de raad op deze GR helpen versterken.

Via deze [link](#) is het gehele onderzoek te vinden.

Evaluatie referendum afvalbeleid

Conclusies

Algemeen

1. Het referendum heeft haar doel bereikt in het terugdraaien van een raadsbesluit. De inwoners van Zoetermeer hebben in groten getale gebruik gemaakt van de mogelijkheid om een oordeel te geven over dit raadsbesluit en aan de rem te trekken.
2. De roep om een referendum, als laatste mogelijkheid om aan de rem te trekken, en het feit dat 81% van de kiesgerechtigden tegen heeft gestemd, kan gezien worden als signaal vanuit de samenleving dat de participatie rondom dit onderwerp onvoldoende is geweest.
3. De keerzijde van dit succes is dat de complexiteit van het vraagstuk van het afvalbeleid, met een eenvoudige keuze tussen voor of tegen, in het referendum niet tot zijn recht is gekomen.

Inrichting van het referendumproces:

4. De gemeente Zoetermeer heeft het formele proces volgens de referendumverordening correct doorlopen, met uitzondering van het bepalen van de referendabiliteit.
5. De referendabiliteit wordt meteen bij het opstellen van het raadsvoorstel opgenomen in een raadsbesluit. Volgens de referendumverordening echter dient de gemeenteraad, op een ander moment in het proces dus, hierover te besluiten.
6. Zoetermeer beschikt niet over een vaste referendumcommissie. De referendumcommissie moest gedurende het proces worden aangezocht en benoemd. Daardoor kon de referendumcommissie niet betrokken worden bij de eerste stappen in het referendumproces. Lopende het proces hebben referendumcommissie en gemeenteraad geen goed contact met elkaar onderhouden.
7. Doordat er geen subsidieregeling was opgenomen in de referendumverordening moest deze lopende de voorbereiding worden opgesteld. De subsidieverstrekking heeft geleid tot 'gedoe' in de ambtelijke organisatie, bij de gemeenteraad en bij de referendumcommissie.
8. Het referendum heeft op meerdere momenten – bij de vraagstelling en toelichting, bij de communicatie, bij de subsidieverstrekking – een politieke dynamiek gekregen. Dat is onwenselijk in een proces waarin aan inwoners wordt gevraagd hun mening te geven. De politisering is ook in de hand gewerkt door de combinatie met de gemeenteraadsverkiezingen. Mede door hun eigen rolopvatting hebben de gemeenteraad van Zoetermeer, het college van B&W en de burgemeester, onbedoeld, bijgedragen aan het politiseren van het proces omtrent het organiseren van het referendum.
9. De 'can do-mentaliteit' in de gemeente Zoetermeer heeft ervoor gezorgd dat formele procedures onvoldoende werden gebruikt, onder andere waar het gaat om het organiseren van ondersteuning van de referendumcommissie via ambtelijke bijstand. Veel besluitvorming werd informeel in de bestuurlijke driehoek belegd. Voor ambtenaren was het daarmee onduidelijk aan wie verantwoording moest worden afgelegd. Dat heeft geleid tot onvrede in de ambtelijke organisatie.

10. Niet alle betrokkenen hebben de voor hen logische rollen en taken uitgevoerd, of de ruimte gekregen om deze uit te voeren. De referendumcommissie heeft te weinig ruimte gekregen om haar adviserende en toezichthoudende taak goed uit te voeren – en daarmee het proces te depolitiseren.

Referendumcampagne:

11. Door ingrijpen van de gemeenteraad en de burgemeester heeft de referendumcommissie niet kunnen toetsen of communicatie-uitingen objectief en compleet waren. Dit heeft de informatievoorziening aan inwoners tekort gedaan.
12. De verleende subsidies zijn financieel verantwoord (hoewel dat volgens de Algemene Subsidieverordening (ASV) niet nodig was). Er heeft echter geen inhoudelijke controle plaatsgevonden op de gesubsidieerde uitingen (bijvoorbeeld, of een subsidie voor een neutrale campagne ook neutraal besteed is).

Reflectie op het referendum:

13. De referendumverordening van Zoetermeer sluit niet aan op de behoeften van bestuurlijk, ambtelijk en politiek betrokkenen. Zo zijn taken en verantwoordelijkheden onvoldoende duidelijk omschreven en ontbreekt een regeling voor eventuele subsidies.
14. Een referendum past op zich goed bij de participatiewensen van de inwoner van Zoetermeer, mits ingebed in een bredere instrumentenkoffer van participatie. Het instrument 'referendum' maakt geen onderdeel uit van het huidige participatiebeleid zoals dat is vastgesteld in de Kadernota Participatie. De uitdaging is om de spanning tussen het vereiste van een eenvoudige, heldere vraagstelling en de complexiteit van een bestuurlijk vraagstuk te overbruggen door inbedding in een dialoog tussen goed geïnformeerde inwoners.

Aanbevelingen

Aan de raad

1. Weeg als raad, wanneer er een verzoek tot een referendum wordt gedaan, of er echt (alleen) om een referendum wordt gevraagd of om (meer, betere) participatie in zijn algemeenheid.

Aan raad en college

1. Het referendum is primair een raadsinstrument. Een referendum is een vorm van participatie, maar niet altijd de meest passende optie. De rekenkamercommissie beveelt aan om het referendum onderdeel te laten uitmaken van het participatiebeleid. Daartoe doet zij de aanbeveling
 - a. aan het college om een voorstel te maken om het referendum in het participatiebeleid te plaatsen en dat ter bespreking en besluitvorming aan de raad te zenden;
 - b. aan de raad om tijdens de behandeling van het onder a. genoemde voorstel, de positie van het referendum binnen het participatiebeleid van de gemeente Zoetermeer te bespreken en hierover te besluiten.
2. Actualiseer de referendumverordening, maak daarbij goed gebruik van de modelverordening van de VNG en neem daarin in ieder geval de volgende onderdelen mee:
 - Stel een permanente referendumcommissie in.
 - Neem een subsidieregeling op in de referendumverordening.
 - Maak de rollen, taken en verantwoordelijkheden expliciet in de referendumverordening. Zorg er in het verlengde hiervan voor, dat ondersteuning per ambtelijke bijstand geregeld wordt.
 - Houd de regie over de referendabiliteit van een besluit bij de raad. Laat een besluit over de referendabiliteit nemen door de gemeenteraad, ná het inleidend verzoek, zoals ook in de modelverordening wordt gedaan. Dit voorkomt onduidelijkheden bij een aanvraag.

Aan het college

1. Maak een werkbeschrijving, aanvullend op de referendumverordening, waarin taken, verantwoordelijkheden en rollen duidelijk uiteen zijn gezet waarmee onduidelijkheid wordt voorkomen.

Via deze [link](#) is het gehele onderzoek te vinden.